

9, 18 *divadlo německé* — Stavovské, dnes J. K. Tyla.

12, 26 *Tarquiniovy makovice* (též lilie) — Syn krále Tarquinia byl zajat nepřáteli a získal si jejich důvěru. Poslal tajně posly ke svému otci o radu, co má dělat. Tarquinius posly odvedl do zahrady a mečem zutínal nejvyšší makovice. Syn pochopil a povraždil nepřátelské vůdce. Pověst zaznamenal římský historik Titus Livius (59 př. Kr. — 17 po Kr.). Viz „Král Vukašín“, 4. jedn., výst. 1.

13, 4 *oprava* — (zde) poprava; slovní hříčka se srbocharvátským slovem „poprava“ = oprava.

13, 7 „*sujet mauvais*“ (fr.) — dareba, ničema.

13, 27 *pobratimstvo* — u Jihoslovanů dobrovolný svazek dvou i více osob, které si pro celý život slíbí přátelství, vzájemnou pomoc a věrnost.

14, 21—22 „*Etiam bonus Homerus dormitat*“ (lat.) — Také dobrý Homér si někdy zdřímne! (Viz str. 591.)

17, 1 *Humoristické listy* — přinesly 22. XI. 1862 karikaturu Fr. Kolára „Škatule, šoupejte se!“ (viz obr. příl. č. 3 a její popis).

18, 13 *předpodjatý* — předpojatý; tvar vznikl kontaminací souznačných tvarů „podjatý“ a „předpojatý“.

18, 27—28 *kategorický imperativ* (lat.) — zde: rázný zá-
krok.

19, 11—12 *vozik Thespisin* (spr. Thespidův) — podle řecké pověsti byl Thespis (6. stol. př. Kr.) prvním dramatikem. Své hry předváděl prý na vozíku.

20, 5 *práce Sisyfova* — těžká, marná. Podle Sisyfa, který musel po své smrti v podsvětí z trestu valit těžký kámen do kopce; když jej dopravil na vršek, balvan se vždy zřítíl dolů.

20, 10 *obojživelnost českých herců* — čeští herci museli ve Stavovském divadle hrát i v německých představeních. V samostatném divadle Prozatímním směl podle smlouvy hrát na německém divadle jen J. J. Kolár.

21, 38 *remplaçantka* (z fr.) — herečka, která „zaskočila“, hrála cizí roli, na př. při onemocnění kolegyně. Přeneseně: obsazení.

22, 4—5 *Šmiler co král Václav* — v Tylově „Janu Husovi“ (Stavovské divadlo 1848—49).

22, 24 *entreakt* (z fr.) — přestávka, pak meziaktí, vložka.

22, 32 „*Pepíku*“ — „Pepíku, Pepíku, vzkázala ti Lída“, píseň z Zünglova a Vilímkova zpěvníku „Veselý zpěvák“ z r. 1862.

24, 13 *naturburš* (z něm.) — naivní vesnický milovník (na divadle).

25, 12—13 *sbírky pro velké samostatné divadlo* — byly zahájeny již r. 1851 Sborem pro postavení Národního divadla, jehož předsedou byl tehdy Fr. Palacký.

28, 20 *Usus tyrannus, usus lex!* (lat.) — Zvyk je tyranem, zvyk je zákonem!

28, 22—23 *Divadlo v Růžové ulici* — r. 1842 vystavěl ředitel německého divadla Stöger soukromé divadlo, ve kterém se hrálo třikrát týdně česky. Česká představení byla však stále více omezována německými, až počátkem r. 1844 úplně přestala. Německé divadlo za krátký čas zaniklo také (1846).

28, 26 *intendant* (lat.) — člen zemského výboru, pověřený péčí o zemské divadlo. Českým intendantem, pečujícím o Prozatímní divadlo, byl Fr. Lad. Rieger (1861—1868).

29, 30 *Babieça* — postava z veselohry „Povídky královny navarrské“. *Kalb* — postava ze Schillerovy tragedie „Úklady a láska“. Neruda tu naráží i na Fr. Kolára, který pojal Kalba komicky (viz Nerudův referát v Hlase 1. II. 1862, Sp. České divadlo I).

31, 11 *Presse* — vídeňský liberální deník. Vycházel od r. 1848.

31, 21 „*Bětulinka*“ — „Když já spatřil Bětulinku“, píseň Josefa Nesvadby na slova K. S. Macháčka. Byla velmi populární.

32, 1—2 *outerní představení* — 2. XII. 1862 byly hrány veselohry „Žárliví“ (podle Benedixe vzdělal J. Novotný [pseud. El. Peškové]) a „Ženský boj“ (Scribe a Legouvé).

33, 12 *divadlo zemské* — Stavovské, dnes J. K. Tyla.

33, 37 *Novoměstské divadlo* — velké dřevěné divadlo pro 4000 diváků, které otevřel F. Thomé r. 1859 na místě dnešního Smetanova divadla. Mělo ulehčit provozu Stavovského a později i Prozatímního divadla a hrálo se v něm česky i německy. Hostovaly v něm cizí společnosti, pořádaly se tam i reduty, cirkusová představení a v zimě plesy. Bylo zbořeno v polovině let osmdesátých.

34, 1 *burš* (něm.) — německý nacionalistický student.

34, 2 *učenci Tagesbotovi* — odchovanci šovinistického pražského časopisu Tagesbote aus Böhmen.

35, 5—6 *reengagement* (fr.) — znovuangažování. Chramosta stal se členem čes. divadla již r. 1851, odešel však za Tylem na venkov a po jeho smrti hrál u německých společností v Čes. Budějovicích, Marburku, Šoproni a v Temešváru.

- 36, 8 *lokální zpěvačka* — herečka ve hře se zpěvy z domácího prostředí, na př. pražského (Tylova „Fidlovačka“).
- 55, 28 *zahájení českého sněmu* — byl zahájen po téměř dvouleté přestávce 8. I. 1863 ve sněmovně ve Sněmovní ulici (dnes budova ministerstva zdravotnictví). Viz příslušné Nerudovy stati ve Sp. Česká společnost I.
- 57, 32 *nový dramaturg* — Pavel Švanda ze Semčic.
- 59, 10—11 „*obory*“ — až do konce 19. stol. udržovalo se na divadle rozdělení rolí na několik základních oborů (na př. role milovnické, charakterní, hrdinské a pod.). Herci směli hrát jen role svého oboru. Viz pozn. ke str. 243.
- 60, 16—17 *Sekyra karikoval jistou žurnalistickou osobu* — populárního lokálkáře Národních listů Karla Zelinku (1835 až 1865). Zelinka měl výrazný dlouhý nos (viz obr. příl. č. 3 a Nerudovu stať „Karel Zelinka“, Hlas 25. a 26. V. 1865, Sp. Literatura I).
- 68, 10—11 *naturalista* (z lat.) — zde: člověk zdravého, spontánního postoje k životu.
- 70, 14 *Šemberův „brousek“* — A. V. Šembery „Böhmische Rechtschreibung“ (Olomouc 1841, 2. vyd. 1844).
- 71, 8—9 „*Le roi est mort, vive le roi!*“ (fr.) — Král je mrtev, ať žije král!
- 71, 17 *Vilímkovy procesy* — J. R. Vilímek jako redaktor a vydavatel Humoristických listů byl neustále stíhán pro přečiny podle tiskového zákona. Humoristické listy byly 24. XII. 1863 za protivládní činnost zastaveny a znovu začaly vycházet až 3. XII. 1864.
- 72, 10 „*für Tenorpartien*“ (něm.) — pro tenorové partie.
- 72, 14 „*Magazin für die Literatur des Auslands*“ — Magazin pro cizí literaturu (1832—1915), příloha časopisu Preussischer Staatsanzeiger.
- 72, 14—15 *Wurzbachův biografický slovník* — „Biographisches Lexikon des Kaisertums Oesterreich (1855—91, 60 sv.).
- 72, 19 „*nosové zvučky srbské*“ — nosovky má polština, ne srbština.
- 75, 12—13 *nejsme Winckelmannové, cestující do Říma* — něm. archeolog a dějepisec umění Johann Joachim Winckelmann (1717—1768) je zakladatelem nekritického obdivu k antice v 2. pol. 18. stol.
- 76, 10 „*blaustrumpfský*“ (z něm.) — modropunčoškový; „modrá punčoška“ — posměšná přezdívka pro přemrštěné ženy.
- 76, 35 *tajomluva* — mluvení stranou, pro sebe, kdysi na divadle velmi časté.
- 77, 1—2 „*post nubila Phoebus*“ (lat.) — po bouři jasno.
- 77, 4 *Thespis* — viz pozn. ke str. 19.

- 77, 15 *Fiat!* (lat.) — budiž!
- 82, 6 *na Ovocném trhu* — ve Stavovském divadle, dnes J. K. Tyla.
- 84, 2 „*Jinde také potlouklo*“ — Hálkova narážka na neúspěšnou Nerudovu tragedii „*Francesca di Rimini*“, pronesená po Nerudově nepříznivé kritice Hálkových dramát.
- 85, 37 *Faesulae* — město v Etrurii, dnešní Fiesole u Florencie.
- 88, 2 *mlhavé obrazy* — diapositivy.
- 89, 11 *Šamberkova dovolená* — Šamberk hrál naposled ve veselohře „*Sirka mezi jiskrami*“ (16. IV. 1863, viz str. 99), odjel na pohostinské hry do Německa, avšak po třech měsících se vrátil a 19. VII. 1863 hrál již zase v Prozatímním divadle ve veselohře „*Růžena a Růženka*“ (viz str. 125).
- 91, 12 *zuáv* — příslušník francouzského koloniálního vojska v severní Africe, složeného i z Arabů.
- 99, 12 *blueta* (fr.) — dramatická drobotina, drobný nápad.
- 106, 1 *Pravda* — vycházela v Mladé Boleslavi za redakce F. V. Vinklera (1863, jen 12 čísel). Časopis planého federalistického programu, přísluhující vídeňské vládě (viz pozn. ke str. 108). Nepodepsaná stať „*Divadlo*“ je na str. 92—95.
- 106, 3—4 *po mém odjezdu z Prahy* — Neruda odjel 30. IV. 1863 na cestu do Německa a do Francie. V Paříži byl podle sdělení v dopise Anně Holinové pět týdnů. Vrátil se kolem 20. VI. 1863.
- 106, 22—23 *Goethova „Claviga“*, *Balzacovu „Macechu“ odsoudil Lumír* — viz nepodepsané referáty v XIII. roč. Lumíra, str. 235—6, 379—80.
- 108, 19—20 *podpory Pravdě poskytované* — před vyjitím 1. čísla rozšířila se po Praze i na venkově pověst, že Pravda bude vládním listem se státní subvencí. Redakce tuto pověst vyvracela v článku „*Vstupní řeč Pravdy pro domo sua*“ na obálce 1. čísla.
- 108, 29—35 *myslím na dramaturgství* — Neruda se dramaturgem nestal, poněvadž byl nepřijatelný konservativní buržoasii (staročechům). Když mu byl r. 1880 nabízen úřad dramaturga, Neruda odmítl.
- 112, 16—17 „*Nemo ultra posse obligatur*“ (lat.) — Nikdo není vázán dělat víc, než může.
- 115, 4 *Bremeřin román* — oblíbené romány švédské spisovatelky Fridriky Bremerové (1801—1866) byly často dramatizovány. Jde patrně o volné zpracování románu „*Otec a dcera*“.
- 115, 13 *Ludwig Dessoir (1809—1874)* — vynikající německý tragéd (Othello, Hamlet, Lear, Richard III.).
- 116, 14—15 *Kdyby se Hebblova „Judita“ na českém reper-*

toiru objevila — Hebblova dramata se na českém divadle nehrála, poněvadž Hebbel urazil Čechy a Poláky v slavnostní básni ke korunovaci pruského krále (text Hebblovy básně a Nerudova odpověď je ve Sp. Česká společnost I).

119, 6 *Josef Farský* (1826—1889), majitel litografického závodu, tvůrce řady portrétů významných osobností (na př. B. Němcové a J. K. Tyla).

119, 7 *Karel Klíč* (1838—1926) — majitel tiskárny, ilustrátor a vynálezce zdokonalené reprodukční techniky (t. zv. klíčotypie).

119, 7 *Emanuel Petřík* — knihkupec a nakladatel.

119, 8 *Jan Zachariáš Quast* (1814—1867) — malíř skla a porcelánu, portretista a miniaturista.

119, 23—24 *federalista Pštross* — přívrženec federace, t. j. státoprávního spojení několika států na základě rovnoprávnosti (po vzoru ústavy Spojených států severoamerických). Federalisty byli v Rakousku neněmečtí buržoasní politikové, u nás na př. Fr. Palacký, centralisty Němci. — Fr. V. Pštross (1823—1863) byl v letech 1861—63 pražským primátorem a poslancem na zemském sněmě. Srv. Sp. Česká společnost I.

119, 28—29 *redaktor Prager Morgenpostu je prý redaktorem faktickým* — časopis vydržovali význační němečtí průmyslníci (na př. brí Kleinové), aby hájil jejich zájmy. Redaktorem byl tehdy H. Schindler.

120, 1—2 *Rank proti Polákům nebo proti Rusům* — slovníkář J. Rank vydal r. 1863 brožuru „Poláci a Rusové“, v níž chtěl zneužitím citátů z Havlíčka odvrátit sympatie českého lidu od bojujících Poláků a Rusů. Vůdčí časopis německé buržoasie Bohemia ji uvítal nadšeně (Bohemia 1863, str. 96).

120, 8—9 *velehradská slavnost* — 5. VII. 1863 byla na Velehradě církevní slavnost k oslavě tisícího výročí příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu, která vyzněla jako velká národní manifestace moravského lidu.

120, 16—18 *Od těch dob, co jsem seznal při drážďanské hlavní stráži* — Neruda byl v Drážďanech a v Lipsku na zpáteční cestě z Paříže do Prahy v červnu r. 1863.

121, 12 *jistý kandidát Němec* — pravděpodobně Rudolf Wirsing, který se nato skutečně stal ředitelem německého divadla. Jeho působení v českém divadle spadá však do doby pozdější (1876—77).

121, 31 *letní divadlo na ostrově* — Žofínském (dnes Slovanském) skutečně otevřel ředitel Liegert 14. V. 1865. Po Liegertově odchodu z českého divadla hrálo se zde již jen krátce (do 31. VIII. 1865).

131, 1 *birchpfeifferovská* — t. j. od německé herečky Birchpfeifferové, která pohotově psala pro potřeby současného je-

viště sentimentální, napínavé a efektní hry a dramatisovala podobným způsobem slavné romány. Její práce byly oblíbeny u obecnosti i u herců.

131, 19—21 *dotkli bychom se někoho* — J. J. Kolára.

131, 22—23 *divadlo zábranské* — Novoměstské (viz pozn. ke str. 33).

135, 4—5 *„Deburau, artiste dramatique, le 17 Juin 1846“* — Deburau, dramatický umělec, 17. června 1846.

135, 6 *„concession à perpétuité“* (franc.) — pronajato natrvalo.

135, 25—26 *„le grand Paillasse“* — velký paňáca.

135, 30 *arlekynády* — pantomimy, odvozené z proslulé italské *„Commedie dell'arte“*, v nichž vystupoval jako hlavní komická postava sluha Harlekýn.

136, 1 *Théâtre Français (Comédie Française)* — francouzské národní divadlo (od r. 1660).

136, 14—15 *Jules Janin, „Deburau, Histoire du théâtre à quatre sous“*, 2 díly, Paříž 1832. Předtím vydal Janin svůj spis jako soukromý tisk v několika výtiscích, tištěných tiskařem Everatem v Paříži. — V Bruselu vyšel spis jako patisk dvakrát, po druhé r. 1889 (u Jouausta) a Neruda jej měl ve své knihovně.

136, 15—16 *Theodor Faucher, „Histoire du boulevard du Temple“*, Paříž 1863 (o divadle Funambules a Deburauovi je tam jen krátce).

136, 32 *život velkých mužů Plutarchových* — Plutarchos (1. stol. po Kr.) napsal životopisy známých řeckých a římských postav (na př. Thesea, Romula, Themistokla, Catona Maiora, Perikla a j.).

137, 14—15 *la Bohême vagabonde* (fr.) — Čechie potulná, cikánská; Francouzové dlouho mátlí cikány (fr. les bohémiens) s Čechy. V 19. stol. pak nabylo na základě toho slovo *la Bohême* (Čechy) významu „individualisticky neukázněný život umělecký“ (srov. i české slovo „bohém“).

137, 21—22 *„L'auteur n'a visé ni à l'effet ni au sophisme!“* — Autor neměl na zřeteli ani efekt ani sofismus! *Sofismus* (ř.) — úmyslně chybný úsudek, mající dokázat nepravdu a zmást.

137, 31—32 *vůz Thespisin* — viz pozn. ke str. 19.

138, 7 *„vaniteux artiste!“* (fr.) — ješitný umělec.

140, 9 *Blondin* — vynikající akrobat.

141, 6 *„grande Marche militaire“* (fr.) — slavnostní vojenský pochod; *„la Pyramide d'Egypte“* (fr.) — egyptská pyramida.

142, 34 *vaudeville* (fr.) — lehká společenská fraška s kuplety.

143, 18—19 *saut de carpe, saut périlleux en arrière* (fr.) —

skok plavmo, přemet nazad; ostatními termíny (*saut de sourd, de poltron, d'ivrogne*) označoval Deburau „skok hluchého, zbabělce, opilce“.

143, 21—22 „*les Combats à outrance, au sabre et à la hache*“ (fr.) — zápasy na život a na smrt, šavlí a sekerou.

144, 31—32 *Napoleon protektorem rýnské konfederace* — po porážce Rakouska v bitvě u Slavkova (1805) likvidoval Napoleon „Svatou říši římskou národa německého“, v jejímž čele bylo Rakousko. V polovině r. 1806 vytvořil ze 16 států ležících při Rýně Rýnský svaz pod svým protektorátem. Francie se stala pánem na Rýně.

145, 12—13 *Palais de Justice* — soudní budova.

157, 19—20 *naše nyní brzy samostatné divadlo* — o velikonocích r. 1864 končila smlouva s německým ředitelem Fr. Thoméem a doufalo se, že novým ředitelem bude Čech.

165, 5—6 *vlastenectví sboru ostrostřeleckého* — rakouský patriotismus; proto se ostrostřelecký sbor nevzdal Střeleckého ostrova, kde měl střelnici.

168, 18—19 *oblíbený beneficiant, nezve-li* — Šamberk po prvé porušil „dávný“ zvyk zvát k benefici dům od domu. Dal místo toho do Hlasu 17. X. 1863 inserát, v němž také zdůvodnil změnu nedostatkem času.

169, 13 *deus ex machina* — v antických divadlech se pomocí stroje objevovala na jevišti socha boha, který rozuzloval zápletku. Odtud se tohoto výrazu přeneseně používá pro nemotivovaný zásah do rozuzlení dramatického konfliktu.

169, 14—15 *kabylské zajetí* — Kabylové v severní Africe byli proslulí svými vzpourami proti francouzským kolonizátorům.

173, 33 *české divadlo v Brně* — nebylo v šedesátých letech prosazeno. Češi se na jeviště městského divadla v Brně vůbec nedostali.

173, 35 *příklad Plzně* — 24. IV. 1863 se usnesla obecní rada, že napříště bude plzeňské divadlo zadáno jen tomu řediteli, který bude hrát střídavě česky a německy. 17. IX. 1863 zahájil tuto utrakvistickou činnost ředitel Walburg-We-secký, avšak 31. I. 1864 vrátilo se plzeňské divadlo opět jen ke hrám německým.

175, 14 *blueta* (fr.) — viz pozn. ke str. 99.

176, 12 *divadlo thunovské* — Neruda miní ochotnické divadlo v Thunovské ulici na Malé Straně, kde hráli r. 1828 sazeči z Haasovy tiskárny, kteří pak přešli do sousedního divadla kajetánského.

176, 12 *divadlo kajetánské* — bylo v refektáři býv. kláštera u Kajetánů na Malé Straně při Nových zámeckých schodech. Hrál se v něm od r. 1828 soukromě. V letech 1835—37 sou-

středila se tu pod vedením Tylovým mladá generace (Mácha, Jablonský, Kaška, J. J. Kolár, Manetínská-Kolárová a j.).

178, 28—29 *herci musili za bránu do německé arény* — do arény ve Pštrosce, která stála v místech, kde je dnes budova Čs. rozhlasu. V této aréně se hrálo od 11. VII. 1949 do začátku let šedesátých.

179, 18 *časopis divadelní* — tento plán se zatím nesplnil. Až r. 1866 začal J. Ladecký vydávat Českou Thalii.

179, 32 *Právník* — časopis věnovaný vědě právní (1861 až 1862, 1864 — dodnes).

179, 38 *Veleslavín* — časopis pro tiskařské záležitosti (1863 až 1865, 1866—1867, 1872—1927).

184, 15—16 *Kolár starší hodlá zůstatí při divadle českém* — nezůstal. Odešel v březnu 1864 a vrátil se až v září 1866 (viz Nerudovy stati na str. 192—194, 201—203, 242—247).

189, 7—8 *zkrátka uvidíme „Sheridana“* — byl hrán až 1. X. 1864 (viz str. 445—447).

189, 10 *fidibus (lat.)* — papírový proužek k zapálení dýmky.

191, 10 *zástupce hlavní úlohy* — K. Šimanovský.

192, 20 *nad čarou začne boj* — deníky Nerudovy doby měly prvé dvě strany rozděleny čarou. Nad čarou (dvě třetiny textu) byly články politické a hospodářské, pod čarou feuilleton, drobné denní zprávy a kulturní rubrika.

192, 24 *řemenářský feuilleton Národa* — v prvním čísle časopisu *Národ* ze dne 15. XII. 1863 uveřejnil nepodepsaný autor ostrou, nerespektující kritiku Nerudových „Arabesek“. Pisatel m. j. píše: „Dojem Arabesek na nás byl pak tím nemilejší, čím upřímnější je naše přesvědčení o krásném nadání spisovatelově. Více než kde jinde vystupuje v nich ona manie, každou jemněji zvučící strunu, byť by tónem svým i pěvce i posluchače unášela, geniálně přetrhnouti, s jakýmsi démonickým zalíbením prorývati nejtemnější stránky života lidského, ne snad aby nás pak s těmito „ranami života“ smířil — to by byl otřepaný již způsob! Vypravování musí být hezky drastické (ne dramatické), pikantní, byť by v tom ani poesie, ani psychologie nebylo. Činíme prozatím p. Nerudovi poklonu, které se jednou Viktoru Hugonovi dostalo: „Vous avez introduit *l'art scénique* dans notre littérature!“ (Překl. „Vy jste uvedl do naší literatury *scénické umění!*“) — Neruda odpověděl na útok *Národa* v *Hlase*, 16. VII. 1863 (viz *Sp. Drobné klepy I*).

194, 12 *preciosní síla* (z fr.) — prvotřídní, cenná.

197, 30 *vypsání cen na ilustrace k českým písním národním* — některých prací ze soutěže bylo pak použito v publikaci „Píseň národní“, vydané Uměleckou besedou jako člen-

ská prémie na rok 1864 (ilustrace Čeňka Hrbka, Ant. Königa, Čeňka Melky, Em. z Friedbergů, rytiny J. Řeháčka, Fr. Richtra a J. Patočky, skladby Jos. Drahoráda, V. Hořejška, Hynka Pally a Jindř. Pecha).

197, 31 *Lessingův obraz „Jan Hus před hranicí v Kostnici“* — byl vystaven Uměleckou besedou ve výstavních místnostech na Žofíně 16. X.—10. XI. 1863. Viz Nerudův rozbor ve stati „Lessingův obraz Jan Hus před hranicí“, Hlas 17. X. 1863.

197, 33 *časopis věnovaný umění* — Umělecká beseda chtěla vydávat umělecký časopis, avšak na schůzi výboru 5. II. 1864 bylo rozhodnuto pro nepříznivé poměry od něho upustit. Místo toho měl být požádán dr Grégr, aby se „Kritická příloha“ Národních listů stala orgánem Umělecké besedy. Plán se nezdařil.

199, 22 *z Ovocného trhu* — viz pozn. ke str. 82.

201, 1—2 *presenční listiny* — nářezka na záměrnou ztrátu presenčních listin na schůzi Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách 6. XI. 1862, jíž chtěli němečtí průmyslníci zvítězit ve volbách do předsednictva nad českými kandidáty. Viz Nerudovu stať „Z měsíční schůze průmyslové jednoty“, Hlas 8. XI. 1862 (Sp. Česká společnost I).

201, 5—6 *volby do obchodní komory* — byly 11. I. 1864. Zvítězili němečtí podnikatelé.

201, 16—17 *kdosí, jenž koupil sobě bambitku* — snad David Kuh, jenž r. 1858 nazval Hanku podvodníkem a byl za to obžalován a také odsouzen. Císař mu však dal milost.

201, 21 *turnerhut* (něm.) — klobouk německých turnerů, členů tělocvičného spolku. Turneři byli německé šovinistické bojůvky.

201, 23 *Vereinsball* (něm.) — německý spolkový ples.

202, 6 *„leben und leben lassen!“* (něm.) — žít a nechat žít (z Goethova Fausta).

202, 21 *Dotzauer* — německý pražský obchodník, dlouholetý funkcionář výboru Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách.

202, 26 *Bosco* — ital. kouzelník doby napoleonské.

202, 27—28 *dopisovatel do Boleslavana* — psal o J. J. Kolárovi 15. I. 1864 pod šifrou — ra. Neruda z něho v textu několikrát cituje.

203, 18 *„primus inter pares“* (lat.) — první mezi rovnými.

204, 24 *quale* (lat.) — jaké; u Nerudy kvalita, hodnota.

205, 8 *„Er hat Sattelmelodien“* (něm.) — má hlas zvláštního kovového zvuku.

209, 2—3 *nejslavnější herec anglický* — patrně David Garrick (1717—1779), slavný představitel Shakespearových postav.

210, 19 „*drukry*“ (z něm.) — v divadelní hantýrce temný, hluboký tón.

211, 17 *naturburš* — viz pozn. ke str. 24.

211, 18 *ædil* (lat.) — římský policejní úředník.

211, 22 *Město Volskû* — Corioli a Antium, jedno z dějišť Shakespearovy tragedie „*Coriolanus*“. *Volskové* byli sabelský kmen ve starověké Itálii, který ustavičně válčil s Římany.

213, 3—5 „*Bič*“, „*Blesk*“, „*Rolničky*“ — soudobé humoristické a satirické české časopisy.

213, 9 *komis* (z fr.) — obchodní příručí.

214, 34—35 *ředitelstvo nyní odstupující* — Fr. Thomé. Jeho ředitelské období skončilo 31. III. 1864.

217, 5 „*vysoká píseň lásky*“ — Šalomounova „*Píseň písní*“ (něm. „*Das Hohelied*“).

217, 21 *kothurn* (ř.) — obuv tragických herců s vysokou podešví, aby byl herec mohutnější; přeneseně obor tragických hrdinů.

219, 1—2 *rakousko-pruská exekuce* — válka šlesvicko-holštýnská, vedená r. 1864 proti Dánsku. Rakousko vyslalo do Šlesvicka expediční vojska.

219, 3 „*Marlborough s'en va-t-en guerre*“ (fr.) — Marlborough táhne do války. John Churchill *Marlborough* (1650—1722) byl ctižádostivý anglický politik a vojevůdce, bojující proti Francii.

219, 6 *berlínský männeke* (něm.) — mužíček, občánek.

219, 7 *anno 13.* (lat.) — 1813. Narážka na Napoleonovu porážku u Lipska.

219, 8 *Ojdora* (něm. *Eider*) — hraniční řeka mezi Šlesvicem a Holštýnskem.

219, 8—9 *až po glacis za Skotskou branou* — až do Vídně k parlamentu (nezastavěné prostranství před vídeňským parlamentem se nazývalo „*Glacis*“).

219, 10 *Dannewirk* — dánská hraniční pevnost u města Šlesviku.

219, 11—12 „*boží bojovníci*“ *po válkách křížáckých* — podnikali výboje do Německa a do jižních zemí. Byli u Jaderského a Baltického moře.

219, 12—13 *Mnohý bojoval již na březích moře Jaderského* — v bojích Rakouska proti Italům, zápasícím o svobodu a jednotu země (v pol. 19. stol.).

219, 18—19 „*ne sait pas, quand il reviendra...*“ (fr.) — neví, kdy se vrátí (z písně o Marlboroughovi).

219, 23—24 *Thorwaldsenovy sny* — Bertel Thorwaldsen (1768—1844) byl slavný dánský sochař, vycházející z antického umění.

219, 30 „*nix deutsch*“ (něm.) — humorná transkripce slov,

jimiž neněmečtí vojáci rakouské armády hlásili, že nerozumějí německy a že nejsou Němci.

220, 3—4 *Mosenthalův Abraham* — postava starého slepého žida z Mosenthalova dramatu „Deborah“. Jeho životním vyznáním je: „Vše je k dobrému.“

221, 16—17 *Sekyrovy úlohy* — Vítek (v Slepém mládenci), Lancelot (v Kupci benátském), princ arkádský (v Orfeovi z podsvětí).

222, 11 *Koňská brána* — pevnostní brána na býv. Koňském trhu (dnes Václavském náměstí), v místech Národního musea. Za ní byly sady, hřbitovy a pole.

225, 4—5 „*Carthaginem esse*“ (lat.) — část výroku „*Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam*“ (Ostatně mám za to, že Karthago musí být zničeno), který neustále v římském senátě opakoval Marcus Porcius Cato Maior (234—149 př. Kr.).

227, 9 *Z Prahy tam (do Plzně) přibyl jeden český host* — Eliška Pešková (7. I. 1864).

230, 13—14 „*Sattelmelodie*“ viz pozn. na str. 205.

230, 22 *mise-en-scène* (fr.) — vypravení divadelní hry, inscenace.

235, 31—32 *O El. Peškové v Obrazech života* — psal Jan Neruda (1860, č. 6, str. 281—2); (Sp. České divadlo I).

239, 6 *Sisyfův kámen* — viz pozn. ke str. 20.

240, 3 *fadessa* (fr.) — nuda, suchopárnost.

242, 1—2 *Kolárovo „Zasláno“ v Národních listech* (13. III. 1864). — „*Velectěnému obecenstvu českého divadla* uvádím v známost, že laskavým svolením pana ředitele Thoméa, *v úterý dne 15. března 1864* v můj prospěch Götheova tragédie *Faust* provozovati se bude, v kterémžto představení v úloze Mefistofela na jevišti českém *posledníkráte* vystoupím. Jelikož mi nemožno pro krátkost lhůty tomu představení vykázané, příznivcům svým učiniti osobní pozvání, činím to způsobem veřejného oznámení, avšak nad míru se srdcem bolestným. — Ano, se srdcem bolestným! Neb jest loučiti se mi s obecenstvem, s kterýmž jsem nyní téměř na 28. rok v přátelské vzájemnosti trval, před jehožto očima uměleckou dráhu jsem nastoupil, na ní postupoval a se vyvinul, kteréž mne na peruti své přízně vždy k smělejšímu letu povznášelo, a s kterýmž jsem všecky blahé i neblahé proměny divadelního našeho života zakusil. Loučiti jest se mi s ústavem, jemuž jsem druhdy všechny své mladistvé snahy i mužné síly, a směle to tvrditi mohu, ne bez prospěchu věnoval, na jehožto zvelebení všechna má, jak herecká tak i spisovatelská činnost směřovala, jehožto život, tak jsem doufal, měl se státi mým životem, jeho sláva slávou mou. Osud však rozhodl jinak. Podařilo se soběchlebným, sobětržným nádeníkům pozne-

náhlým podezříváním a osočováním mých přímě uměleckých snah, dobré mé srozumění s obecností přerušiti, a podlou zlomyslností tolik pletich zosnovati, že jsem posléz unaven z tolikerych pošetilostí a pro zachování svého tělesného i duševního blahobytu od toho ustoupiti musel, kam se byl hmyz zahrnul. — Vědomí i svědomí mé mi praví, že jinak jednati nemohu, a jelikož celá má umělecká minulost za mne mluví a mne hájiti musí, takž doufám, že obecenstvo českého divadla, kteréž mně tolik důkazů své náklonnosti laskavě podalo, i v tomto pádu *spravedlivě* mne posoudí.

Ještě mi mnoho strel Musa v domě chová, a ještě bych střílel k cíli (Pind. Ol. I.), ale mlčelivost *κατὰ καιρὸν* větší vzbuzuje rozkoš. — Bohda snad pozděj u větším článku o divadle českém blahodárné oučinkování všech těch divadelních demiurgů objevím. V Praze 12. března 1864. Jos. Jiří Kolar, člen král. zemského divadla.“ — *κατὰ καιρὸν* (řecky, čti kata kajron) — ve vhodnou chvíli. *Pind. Ol. I.* — první kniha zpěvů na počest olympijských vítězů řeckého básníka Pindara (522—442 př. Kr.). — *demiurg* (ř.) — tvůrce; zde ironicky „nádeník“.

242, 28—29 „*Don Carlos*“ byl na repertoiru — Dona Carllose hrál Ferd. Šamberk, krále Filipa J. J. Kolár (Schillerovo drama).

243, 2—3 *v létě bude česká aréna* — k stavbě arény r. 1864 nedošlo. Teprve r. 1869 byla otevřena aréna Na hradbách.

243, 21 *Od doby, co složil pan Kolar režisérství* — od počátku r. 1862.

243, 31—32 „*aut Caesar aut nihil*“ (lat.) — buď Caesarem anebo ničím! (heslo renesančního it. velmože Cesara Borgii).

243, 36 *Poukazuji k seznamu divadelního personálu* — *Personál českého divadla*. Dnes jest nám možno podati čtenářstvu úplný seznam osob, jež od příštích velikonoce u českého divadla zaměstnány budou. Seznam tento zní následovně: Pan František Liegert, podnikatel a ředitel, pp. Pavel Švanda ze Semčic, vrchní režisér, Josef Barák, sekretář, MUDr. Smoler, divadelní lékař, Dom. Procházka, hlavní kasír, Šulc, kasír při představeních, Valter, předplatní kasír, Romer, divadelní malíř a strojmistr, Kaška, garderobní dozorce. Pánové Hametner a Křtín, inspicienti. 1 kontrolleur billeteurů, 8 billeteurů, 3 dozorkyně při lóžích, 1 divadelní mistr, 10 pomocníků, 4 krejčí, 2 vlásenkáři, 3 garderobérky, 1 místní dohledač, 3 osvětlovači, 1 topič, 4 domácí statisté, 8 angažovaných statistů, 1 truhlář, 1 requisiteur. a) *Zpěvohra*. Pp. Jan Nep. Maýr, první kapelní mistr, Čech, druhý kapelník, Řebíček, ředitel orchestru a sólista na housle, Lang, 2. ředitel orchestru, Sák, režisér, Martinec, nápověda, Beer, sluha

při orchestru. *Účinkující členové*: Pp. Blaha, první basové partie, Horlivý, lyrické a druhé tenorové partie. Hynek, druhé a první basové partie, Klatovský, druhé barytonové partie, Kysela, tenor buffo, Neděla, druhé a třetí basové partie, Palaček, tytéž, Polák, první lyrický tenor, Sák, bas buffo, Švarc, první barytonové a vysoké basové partie, Vecko, první hrdinské tenorové partie. Slečny: Boschettiova, subreta, Brennerova, první koloraturní partie, (jakožto host), z Ehrenbergů, první koloraturní partie, Goldammerova, druhé sopránové partie, Hřebíkova, subreta, Macháčková, první mladistvé sopránové partie, paní Procházková, altové partie (jakožto host), slečna Zawiszanka, první dramatické partie. *Sbor*: Pan Čech, ředitel sboru, 16 pánů, 10 dám, 8 chovanců. *Orchestr*: 36 údů. — b) *Činohra*. Pánové: Chramosta, režisér pro truchlo- a činohru, Kochanský, režisér pro frašku, Švanda, režisér pro veselohru, Martinec, nápověda pro frašku a veselohru, Jaroška, nápověda pro truchlo- a činohru, Pelc, divadelní sluha. *Účinkující členové*. Pánové: Bíl, hrdinné otce a reprezentační úlohy, Braun, druhé milovníky a hrdiny, Chramosta, první otce, Chvalovský, šaržírované úlohy, Frankovský, otce a charakterní úlohy, Grund, mladistvé milovníky a hrdiny, Jíra, episody, Kaška, komické úlohy, Kochanský, tytéž, Kolár, první charakterní úlohy, Košner, episody, Křtín, komické episody, Kysela, mladistvé komické úlohy, Lopil, druhé otce, Mošna, mladistvé komické úlohy, Nikolai, důležité episody, Polák, intrikány a charakterní úlohy, Sák, komické úlohy, Seifert, druhé a třetí milovníky, Svoboda, otce a komické episody, Šamberk, první mladistvé hrdiny a milovníky, Šimanovský, první hrdiny a milovníky, Šimer, episody, Turnovský, důležité výpomocné úlohy, 6 chovanců. Slečny: Bollardova, naivní úlohy, Boschettiova, lokální partie, Červinkova, lokální partie a druhé milovnice, Hřebíkova, lokální partie, paní Hynková, dobrosrdečné matky, sl. Kubíčková, sentimentální a naivní milovnice, sl. Libická, první tragické milovnice a hrdinky, sl. Lipšova, tragické matky a starší charakterní úlohy, sl. Malá, první tragické milovnice a hrdinky, paní Pešková, první veseloherní a mladší charakterní úlohy, sl. Slavinská, reprezentační úlohy, druhé milovnice, paní Turnovská, druhé matky. c) *Balet*. Sl. Kneislova, uspořadatelka baletu. Pan Novák, korepetitor, sl. Hentzova, první sólistka, Kat. Svobodova a Kat. Rehwaldova, sólové tanečnice, 8 dám a 8 chovanců. (Hlas 15. III. 1864).

245, 11—13 „*Ein Abschiedswort zu sagen ziemt dem, der noch ein Herz im Busen trägt*“ (něm.) — Říci slovo na rozloučenou se sluší tomu, kdo má ještě srdce v hrudi.

- 245, 29 *Falstaff* — chlubitivý šlechtic z královských drammat Shakespearových a z jeho „Veselých žen windsorských“.
- 246, 32 *Kolar a ještě někdo* — kritik Ferd. Bř. Mikovec.
- 247, 16 *demiurg* (ř.) — viz pozn. ke str. 242.
- 250, 6 *aréna česká se již počne stavěti* — viz pozn. ke str. 243.
- 250, 12 *ústa Kassandřina* — neblahé věštby (podle trojské věstkyně Kassandry).
- 250, 28 *habitués* (fr.) — stálí hosté, předplatitelé.
- 253, 2—3 *české divadlo dospěje samostatnosti* — nastoupením ředitele Liegerta dostalo české divadlo po prvé ředitele, který nebyl zároveň ředitelem německého divadla.
- 256, 3 *vederemo!* (it.) — uvidíme!
- 256, 20 *kothurn* — viz pozn. ke str. 217.
- 257, 16 *pieça* (fr.) — drobné umělecké dílo.
- 258, 21—22 „*Vorwärts!*“ — Kupředu!, „*Das Versetzstück!*“ — Stojku! (k upevňování kulisy na jevišti), „*Dummkopf!*“ — Hlupáku!
- 265, 2 *Fiat factum vero!* (lat.) — Přiznejme si po pravdě!
- 265, 10 *Garrick* — viz pozn. ke str. 209.
- 268, 3 „*český strach*“ — strach z české řeči, z chyb, které mohou herci udělat, protože neovládají dostatečně jazyk.
- 270, 10—11 „*erga restitutionem*“ (lat.) — s podmínkou, že to bude vráceno.
- 271, 11—12 *pokud „co poslední poeta nevyjde poslední člověk ze světa“* — citát z německého básníka Anastasia Grüna (1806—1876).
- 271, 16 *Walhalla* — sídlo germánských bohů (v širším slova smyslu i zemřelých velikánů).
- 272, 24 *Westminster-Abbey* — Westminsterské opatství v Londýně, v němž jsou uloženy ostatky největších anglických státníků, vědců a umělců.
- 273, 3 *hlať* — krystal.
- 273, 6 *alpa* (z lat.) — vysoká hora.
- 276, 22 *gossmannství* — Friderika Gossmannová (1838 až 1906) byla oblíbená vídeňská herečka. Hrála naivky. V šedesátých letech hostovala i v Praze.
- 279, 2—3 *nyní zbyli jen „nádeníci“* — narážka na „Zasláno“ J. J. Kolára (viz pozn. ke str. 242).
- 280, 18 *plaisir* (fr.) — plezír, radost.
- 283, 30 *vaudeville* — viz pozn. ke str. 142.
- 284, 1 *po döblerovsku* — t. j. štědře, hojně, právě tak jako byl štědrý Němec Döbler k pražskému obecenstvu, když mu na zájezdech ukazoval vždy nové a nové světelné obrazy (diapositivy) významných měst, uměleckých děl, přírodních zvláštností atd.
- 284, 3 *Scholzova manýra* — Scholz, vídeňský komik.

284, 11—12 *naše vzpomínka na předchůdce v roli Severina* — hrál ho J. Sekyra.

285, 24 *Fr. Klučák (Klutschak, 1814—1886)* — pražský německý žurnalista, redaktor Bohemie.

286, 1—2 *Shakespearova slavnost* — měla tento program: „Mnoho povyku pro nic za nic“ (18. IV.), „Romeo a Julie“ (19. IV.), „Coriolanus“ (20. IV.), Rossiniho opera „Othello“ (21. IV.), „Kučec benátský“ (22. IV.) a holdování Shakespearovi v Novoměstském divadle, pořádané Uměleckou besedou za spolupráce Hlaholu, Sokola, smyčcového sboru konservatoře, orchestru Prozatímního divadla a vokálních zpěváků pražských chrámů (23. IV.). Viz Nerudovy referáty na str. 286—299.

286, 16 *Kaška obstaral kostymy* — byl původně krejčím, a proto měl v Prozatímním divadle také funkci garderobiéra.

287, 1 *rectius* (lat.) — správněji, přesněji.

293, 20 *podobizna J. J. Kolára* — viz obr. příl. č. 16.

295, 17—18 *moderní, pobörnovské pojetí Shylocka* — Börnovo stanovisko cituje Neruda ve stati „Shylock clown či Jidáš Machabejský?“ (str. 620—24).

295, 36—37 *demosthenovské maléry* — řečnické nedostatky (zejména koktání, jemuž se musel odnaučit slavný řecký řečník Demosthenes).

296, 6—7 *Mošna co Lancelot předstihl předchůdce* — J. Sekyru.

299, 4 *známý pochod Mendelssohnův* — slavnostní pochod ze scénické hudby ke „Snu noci svatojanské“.

299, 14 *Sebastian a Viola* — dvojčata ze Shakespearova „Večeru tříkrálového“, představovaná Marií a Terezií Macháčkovou (viz obr. příl. č. 20).

299, 30 *perdita ars bohemica* (lat.) — ztracené umění české; zároveň slovní hříčka se jménem dívky Perdity ze Shakespearovy „Zimní pohádky“ (Perditu vyvrhlo moře na pusté břehy českého království).

304, 16 *„bieder“* (něm.) — čacký; oblíbený přívlastek Němců pro jejich soukmenovce.

304, 25 *„Rüdesheimer“* (něm.) — výborné rýnské víno.

306, 6 *nehceme býti bratři Kassandřini* — nehceme věštit neštěstí (viz pozn. ke str. 250).

312, 25 *„Satzfüllsel“* (něm.) — větná nádivka, vycpávka.

313, 1 *Dixi et salvavi animam!* (lat.) — Řekl jsem a zachránil svou duši!

313, 19 *„Highland Fling“* (angl.) — skotský tanec.

315, 16—17 *Pustrpalk* — komická postava ze středověké české divadelní hry „Mastičkář“ (14. stol.).

315, 21—22 *redaktorský národ český byl již jednou celý*

zavřen — viz Nerudovy stati o persekuci českých novinářů „Usedlí redaktori čeští“, Sp. Podobizny I.

315, 24 *borovská slavnost* — na počest K. H. Borovského byla v Borové 19. VIII. 1862 velká národní slavnost.

315, 29 *zpěvácká slavnost ve dnech svatojanských* — byla uspořádána 15. a 16. V. 1864 na Střeleckém a Žofínském ostrově (dnes Slovanském). Zúčastnili se jí zástupci 102 pěveckých spolků z Čech a Moravy. Srv. ve Sp. Č. spol. I.

315, 30—31 *na Malé Straně děti se bude oslava mlčelivosti* — tradiční svatojanská procesí k soše Jana z Nepomuku na Karlově mostě a k jeho hrobu v chrámu sv. Víta.

317, 18 *u „Voštipů“ (Oštěpů)* — hostinec ve Věžeňské ulici u býv. Králova dvora na rozhraní Prahy I. a V. (v blízkosti dnešního Obecního domu města Prahy).

317, 27—28 *„Das nennt man eine aesthetische Kontramine!“* (něm.) — Tomu se říká estetická kontramina! *Kontramina* (z fr.) — podkop proti podkopu.

321 *Šachy* — po Nerudově kritice otiskl Vlček a div. referent Národa „Zasláno J. N.“ (Národ 13. V. 1864). Nerudova odpověď je ve Sp. Drobné klepy I.

321, 17 *princeps regens* (lat.) — Nerudou užito ve smyslu: hlavní postava.

323, 8 *Kleistova hra „Krug“* — „Der zerbrochene Krug“ (Rozbitý džbán).

323, 31—32 *kdo volbě novinky dáti musí sankci konečnou* — divadelní intendant (Fr. Lad. Rieger). *Sankce* (z lat.) — zde potvrzení, schválení.

323, 33—34 *zamítnouti* — zde ve významu „namítnouti“.

324, 6 *reussovati* (z fr.) — míti úspěch.

337, 31—32 *po roce všecko se zase rozpadlo* — správně až po dvou letech (v říjnu 1851).

338, 5—6 *Když r. 1851 ředitel Stöger pražské divadlo obdržel* — Stöger nastoupil až 1. IV. 1852.

338, 8—9 *Tenkrát hrálo se jen v aréně* — ve Pštrosce (viz pozn. ke str. 178).

339, 20—21 *„scène dansante“* (fr.) — taneční scéna.

339, 32 *zabranské divadlo* — Novoměstské (viz pozn. ke str. 33).

343, 9 *„Vilis“* — německá zkomolenina slova „víly“.

345, 16 *„saison morte“* (fr.) — mrtvá sezóna.

347, 6 *monstrosní večerní představení* — balet „Karneval pařížský“ s Friedberkovou j. h. *monstrosní* — nestvůrný, ohromný.

348, 24 *„Zasláno“* — v Tagesbote aus Böhmen (ze dne 17. IV. 1864) znělo: Žádáme co nejzdvořileji redakce Prager Zeitung a Bohemie, aby své čtenáře ušetřily recensí o české

opeře. O hudbě čte se stejně dost; nechť je přenechají českým listům. Četní čtenáři obou časopisů.“

348, 28 *Škrabošku zaslané anonymity již shodil* — Tagesbote aus Böhmen 14. VI. 1864 v „Týdenním pražském přehledu“ (psával jej feuilletonista S. W.) Pisatel si za záminku k útoku na české divadlo vzal odpor Čechů k dvojjazyčnému návěští baletu „Satanella“ a vysmíval se citlivosti českého národa v divadelní otázce. Vytýkal Čechům, že jsou nedůslední, poněvadž prý proti reklamě v německých časopisech nic nenamítají, a vyzýval české žurnalisty do boje.

349, 14 *probatum est* (lat.) — je vyzkoušeno, osvědčilo se.

350, 8 „*Fremdwörterbuchy*“ (něm.) — slovníky cizích slov.

351, 9 „*krähwinkliáda*“ (z něm.) — kocourkovština (Krähwinkel — německý Kocourkov).

353, 14 *šat débardeurský* (z fr.) — šat francouzského přístavního dělníka, nosiče, na divadle a na plesech výstřední mužský šat pro ženy.

353, 16—17 „*C'est la fantaisie parisienne matérialisée*“ (fr.) — je to zhmotnělá fantasmie pařížská.

354, 25 *féerie* (fr.) — fantastická výpravná divadelní hra.

356, 1—2 „*Um des Himmels — der hat ja eine Čama — na das ist aber doch gar zu stark!*“ (něm.) — Nebesa, ten má čamaru, to je přece jen trochu silné!

356, 9—10 *extempore honorují se jinde než u divadelní kasy* — byla totiž policií pokutována.

356, 23 *quadrilla* (fr.) — francouzská čtverylka.

357, 31 *dítě roku 89* — 1789, t. j. francouzské revoluce.

358, 15 *ritornel* (it.) — forma italské lidové písně, přenesená také do umělé literatury. V hudbě značí ritornel předehru, mezihru a dohru arie nebo sborové písně.

358, 28 „*über den Sprachenzwang*“ (něm.) — o jazykovém útlaku (časopis Tagesbote zdůrazňoval, že se čeští herci musí učit především německy, a lamentoval, že se učí a musí učit česky).

359, 12 „*de mortuis nil nisi bene*“ (lat.) — o mrtvých jen dobré.

361, 10 „*lionská*“ *kůže* (z fr.) — od lion (lev salonů).

362, 9—10 „*polichinello-papageno*“ — paňáca z commedie dell'arte převlečený za ptáčníka (viz postavu Papagena v Mozartově „Kouzelné flétně“).

363, 18 *galopáda* (fr.) — rychlá jízda, trysk.

363, 29 *co se děje v divadle druhém* — v Novoměstském.

365, 1—2 „*Předsevzal jsem sobě...*“, *napsal kdosi* — Jan Neruda v „Krátkých Confessions kohokoliv z nynějších českých Jean Jacqů“, Rodinná kronika 15. XII. 1863, Sp. Arabesky.

365, 6 „*homo sum et nil humani a me alienum puto*“ (lat.) — člověk jsem a nic lidského mně není cizí.

365, 13 *Pečírkův živočichopis* — „Vypsání živočichův pro školy“ (1850, 1862).

365, 30 „*gestrampftes*“ (něm.) — doslovně: něco zdupaného; zde ve významu: něco nesmělého, přišlápnutého.

366, 4 *Bosco* — viz pozn. ke str. 202.

366, 20—21 *byl jsem v městě reklam, Paříži* — viz pozn. ke str. 106.

366, 26 „*liederlich*“ (něm.) — nedbalý, nevázaný, lajdácký.

366, 35—37 *Prager Morgenpost začíná již nyní psát, jak jsme prorokovali teprv pro rok 1874* — narážka na Nerudův „Feuilleton z Prager Morgenpostu, r. 1874, č. 93“ (Hlas 12. VI. 1864, Sp. Česká společnost I). Neruda píše o tom, jak by zněl nekrolog německého listu, kdyby pohřbili posledního Čecha a zanikl český národ.

367, 19—20 *ich fürchte sehr, das Aufersteh'n wird nicht sobald von statten geh'n* (něm.) — obávám se, že zmrtvýchvstání nepřijde tak brzo. Citát z Heinovy básně „Der Abgekühlte“ ze sbírky „Romancero“ (1851).

369, 6 „*wunderkind*“ (něm.) — zázračné dítě.

369, 25 *norma* — v t. zv. noremní dny, t. j. ve dny nejvýznamnějších církevních nebo státních svátků, nesměla profesionální divadla hrát. Byly to jediné dny hereckého volna.

370, 36 *udeří Norma do cimbálu* — tuto úlohu ve stejnojmenné Belliniho opeře hrála El. z Ehrenbergů.

370, 37 *slečna B.* — Fr. Bollardová.

371, 6 „*první den po svatbě*“ — Neruda názvem Benedixovy veselohry charakterisuje tematiku společenských her a veseloher z repertoiru českého divadla.

371, 20 *preghiera* (it.) — modlitba.

371, 20 „*Němá*“ — Auberova opera „Němá z Portici“.

371, 24 *akt „Šachů“* — neúspěšná hra Václava Vlčka (viz Nerudův referát na str. 321—324).

371, 25—26 *Padlí duchové smutné hry „Francesca di Rimini“* — Nerudovy tragedie, která při premiéře propadla (1860).

371, 27 „*Divina commedia*“ — „Božská komedie“, básnické veledílo Dantovo.

371, 27—28 *za nimi pádí hyena, ale trochu přihlouplá* — narážka na literárního kritika Národa, který tři dny předtím, t. j. 25. VI. 1864, zahájil své útoky proti májovcům rozborem Nerudovy tragedie „Francesca di Rimini“ (šlo podle Arbese o Viléma Kienbergra, viz pozn. ke str. 408).

374, 22 *reussovati* (z fr.) — viz pozn. ke str. 324.

- 377, 14 *kapriola* (it.) — vysoký skok, kozelec.
- 378, 2 *Don Tulipanos* — postava z féerie „Kouzelná nožka“.
- 379, 8 *Medea slečny Janouškovy* — postava z Grillparzerovy trilogie „Zlaté rouno“, která se — podobně jako ostatní Grillparzerovy hry — na českém jevišti nehrála, poněvadž Grillparzer napsal urážlivé drama o Přemyslu Otakarovi II.
- 379, 17 *Hadersleben (Haderslev)* — nejsevernější město v Šlesvicku.
- 379, 26 „*hört!*“ (něm.) — Slyš!
- 380, 34—35 „*im Neustädter Theater*“ — v Novoměstském divadle (viz pozn. ke str. 35).
- 383, 13 *doba napoleonovská* — politická reakce ve Francii za vlády Ludvíka Napoleona III. (1851—1870). Ludvík Napoleon III. zrušil Republiku a prohlásil se císařem. Byl smeten za porážky francouzských vojsk ve válce s Pruskem r. 1870. Viz Nerudovy stati o Napoleonu III. ve Sp. Česká Společnost I.
- 383, 16 *zadrhne čubu* — zabrzdí.
- 385, 8 *mormoni* (lat.) — americká náboženská sekta, dovolující mnohoženství.
- 386, 22 *konsekvence* (lat.) — důslednost.
- 390, 1—2 „*V zimě jsem ...*“, *pravil kdosi* — Jan Neruda v „Krátkých Confessions“ (viz pozn. ke str. 365).
- 390, 11—12 *František Haisz* — pražský jarmareční zpěvák (viz Sp. Žerty hravé i dravé).
- 390, 12 *Gianciotto* — fysicky znetvořený hrdina Nerudovy tragedie „Francesca di Rimini“.
- 390, 12 *Herostrates* — zapálil chrám Diany Efeské, aby se proslavil.
- 390, 12—13 *řemenářské feuilletony* — viz pozn. ke str. 192.
- 390, 21 *za Litavou* („*Translajtanie*“) — dobové označení pro území na východ od řeky Litavy, t. j. pro Uhry. Podobně: *před Litavou* („*Cislajtanie*“) — země alpské (dnešní Rakousko), země české a Halič.
- 390, 29 *Scylla a Charybdis* — ve starověku úskalí a vír v Sicilské úžině, nebezpečné plavcům. Přeneseně: nebezpečí.
- 391, 6 *habitué* — viz pozn. ke str. 250.
- 391, 27 „*Textbücher*“ (něm.) — libreta, div. texty.
- 391, 35 *Schafhaxl*“ (něm.) — hra „*Pied de mouton*“. Český překlad: „Kouzelná nožka“, doslovně „Ovčí nožka“.
- 392, 4 *svatojakobská činže* — nájemné se platilo v kvartálech; druhý připadal ke sv. Jakubu (25. VII.).
- 392, 6 *jeden Jakob* — Jakub Malý vydal r. 1862—3 pod pseud. Václav Pravda knihu „Mezi vzkříšením 1848—1860“.
- 392, 15—16 *datování z Fontainebleau u Paříže a z Malče u Chotěboře* — Neruda naráží na císaře Ludvíka Napoleona III. a Fr. Lad. Riegra, který měl v Malči statek.

392, 17 *V Železných dveřích u Tajblhauzu* — průchodní dům v Michalské ulici na Starém Městě v Praze; byl tam hostinec.

394, 1 *Mohl bych napsat nahoru do závorky ledacos* — Neruda dával názvy feuilletonů do závorek, které v našem vydání nepřetiskujeme (viz Bibliografický doslov).

394, 14 „*Sheridan*“ — viz pozn. ke str. 189.

394, 25—26 „*sehnd wird die Flammenspitze sich nach rückwärts überbiegen!*“ (něm.) — plamenný hrot se toužebně ohne zpět!

395, 18—19 *Sbor pro zbudování divadla národního* — byl založen r. 1850. Od r. 1852, kdy se vzdal předsednictví Fr. Palacký, až do r. 1865, kdy se stal předsedou Karel Sladkovský, pracoval Sbor za Riegrova předsednictví špatně a neinicativně a scházel se jen nepravidelně (viz obraz. příl. č. 31).

396, 17 *Svoboda* — časopis buržoasně demokratického programu, který se zabýval revolučními snahami dělnictva, zároveň je však i mírnil ve prospěch buržoasie. Vycházel od 2. VIII. 1864 do 16. I. 1865, kdy byl soudně zastaven. Redaktor K. Rank.

397, 29—30 *Isabella je vlastně Luisa* — z Schillerova dramatu „Úklady a láska“ (viz Nerudovy referáty o výkonu Otilie Malé na str. 156—157, 327—328).

399, 12 *vzpomínáme však na př. na Nesvadbu* — Josef Nesvadba (1824—1876) skládal populární hudbu, nenašel však doma pochopení a odešel do Německa (viz pozn. ke str. 31).

399, 32 „*Les Dieux en exil*“ — „Bohové ve vyhnanství“, pařížská próza Heinova.

400, 27 „*Sprachenzwang*“ (něm.) — zde: nutit se do jazyka, který neumím (viz pozn. ke str. 358).

402, 2—4 *O španělském tanečníku jednonožci vyřknut již velmi pochvalný soud v listu našem* — Hlas, 12. VIII. 1864, šifra — S p. —

404, 7 *subvenčně-nesubvenční časopis* — viz pozn. ke str. 119.

404, 8—9 „*oko mé marně v haně švandu hledá*“ — parodie citátu z Předzpěvu ke Kollárově „Slávy dceři“ (pův. znění: „mé darmo oko v Slávii Slávu hledá“).

405, 12 *ultima ratio* (lat.) — hlavní, nejpádnější důvod, poslední argument.

405, 15—16 *zmokl Liberec, také Příbram mokla* — 14. a 15. VIII. 1864 byla v Liberci německá nacionalistická slavnost a v Příbrami světili Sokolové prapor jednoty za účasti početné delegace z Prahy, vedené Mir. Tyršem.

408, 9 *pikantní a jmenovaný feuilletonista* — r. 1864 vycházely v časopise Národ ostré útoky proti májovcům, nazvané „Obrázky literární“. Podle Arbese byl autorem Vilém Kien-

berger, redaktor Národa. Také pseudonym Ryba (podle Mil. Novotného patrně Josef Nosek) mluví ve feuilletonu Národních listů z 5. VII. 1864 o jakémisi V. K. — Viz pozn. ke str. 371.

408, 14—15 „und rings herum war grüne Weide“ (něm.) — a kol dokola byla zelená pastvina (Goethe).

408, 27 francouzský Aesop — Jean de Lafontaine (1621—1695), slavný bajkář.

410, 15 překlad Rigoletta — pořídil Bolehradský. Neruda se překladu posmíval ještě r. 1874 ve feuilletonu „Drobný divadelní jux“, Sp. Žerty hravé i dravé.

413, 5 „Götz“ — „Götz von Berlichingen“, drama J. W. Goetha.

413, 9 „dvacetikrejcaroví Dawisonové“ — šaržisté, herci malých, přezíraných rolí, pravý opak slavného německého herce Bogumila Dawisona (1818—1872), který hrál největší role Shakespearovy.

413, 10 „Anmelderolle“ (něm.) — nepatrná role, obyč. sluhy, který hlásí příchod návštěvy, přináší psaní atp.

413, 10—11 „Herr-Graf-die-Pferde-sind-angespannt“ — Pane hrabě, koně jsou zapřaženi.

415, 6—7 divadlo u sv. Mikuláše — t. zv. divadlo Švestkovo v knihovně zrušeného benediktinského kláštera u sv. Mikuláše na Starém Městě, kde se hrálo od 16. V. 1816 až do let sedmdesátých, a to česky i německy. Z tohoto divadla vyšel největší kádr českých herců (Pešková, Manetínská, Chauer, Grabinger, Fr. Kolár, Chvalovský, Švanda, Žížala-Donovský a j.).

418, 23—24 „Tři Češi“ — vl. „Tři Čechové“, román V. Žížaly-Donovského (1855).

418, 29 u „Přemysla Otakara“, u „Karla IV.“ — hospody v Chotkově třídě na Malé Straně, v nichž se za národního obrození scházela vlastenecká společnost.

419, 19 „ubi bene, ibi patria“ (lat.) — kde je dobře, tam je vlast (ze studentské písničky).

429, 28 Rubešovy „Klepny“ — deklamovánka podle Gellerta (Spisy Fr. J. Rubeše I, Kober 1861, str. 345—351).

430, 25—26 „Schlagt ihn tot den Hund, er ist ein Rezensent!“ (něm.) — Zabte toho psa, vždyť je referent! (Goethův výrok z Frankfurter Gelehrte Anzeigen).

431, 20 *remedium* (lat.) — léčivý, opravný prostředek.

434, 30—31 „Sheridan“ — viz pozn. ke str. 189.

441, 18 *sit venia verbo* (lat.) — promiňte, že to říkám; budiž dovoleno říci.

443, 14 „entrée“ (fr.) — vystoupení.

445, 6 *žádali jsme Sheridana stokráte* — viz str. 189, 394, 434.

447, 6 *odmagnetismus* — podle tehdy módní nevědecké theorie tajemná přírodní síla, vyzářující ze sensitivních lidí.

447, 15—16 *Frič se nabídl za prostředníka mezi divadly pařížskými a divadlem pražským* — J. V. Frič žil v letech 1859—1879 jako politický emigrant v Londýně, Paříži, Záhřebě, Pešti a v Petrohradě.

447, 28—29 *představitel lorda Spencera* — Fr. Kolár.

448, 1 *„wegen Geschäftsüberhäufung“* (něm.) — pro přílišné zaneprázdnění.

448, 12 *Karel Edmund Chojecki (1822—1898)* — polský publicista a dramatik, který žil jako emigrant v Paříži.

448, 24—27 *Ptej se po tom pojmu u kasíra směle...* — citát z Nerudova epigramu (Sp. Básně I).

449, 17 *Menzel* — německý reakční kritik a lit. historik Wolfgang Menzel (1798—1873), který útočil proti pokrokovým spisovatelům „Mladého Německa“ a způsobil zákaz jejich spisů i uvěznění Gutzkowovo.

449, 23 *Forbes* — skotský bohoslovec, současník Shakespearův (1593—1648).

449, 34 *„Qui s'excuse, s'accuse!“* (fr.) — Kdo se omlouvá, ten se obviňuje! (sv. Jeronym).

450, 1—2 *„La Légende des Siècles“* — „Legenda věků“, stěžejní dílo Victora Huga z let 1859, 1877 a 1883. Neruda z ní překládal (Sp. Básně I).

452, 1 *dompteur* (fr.) — krotitel.

453, 30—31 *delektovati se* (lat.) — baviti se.

454, 19 *François Malherbe (1555—1628)*, francouzský básník, tvůrce klasické básnické řeči. Tvořil těžce a velmi pomalu.

455, 18 *parvista* (z lat.) — žák první třídy gymnasia.

458, 9 *polichinello* (it.) — viz pozn. ke str. 362.

458, 22—23 *sine ira et studio* (lat.) — bez hněvu a zaujetí.

458, 29 *„gehen die Deutschen nicht hinein!“* (něm.) — Němci do něho nepůjdou!

465, 12 *Kladderadatsch* (něm.) — berlínsky znamená hluk. Název satirického časopisu liberalistického zaměření, založ. r. 1848.

465, 26 *Josef Hyrtl (1810—1894)*, německý anatom, působil do r. 1845 na universitě v Praze, potom ve Vídni.

466, 8 *skladby entreaktní* — viz pozn. ke str. 22.

467, 25—26 *bohémský život Murgerův pařížských* — Henri Murger, „Život bohémy“ (1851); srv. poznámku ke str. 137.

469, 19 *racní* (z fr.) — rasový.

470, 1 *Mikovcův pomník* — od sochaře Th. Seidana odhalil 29. X. 1864 na Košířském hřbitově německý archeologický spolek Arcadia. Viz Nerudovu stať „Odhalení pomníku Mikovcova“, Hlas 30. X. 1864, Sp. Literatura I.

471, 12 *maltretovati* (z fr.) — tvrdě, krutě s někým zacházet, někoho trápit.

472, 1 *Deset tisíc zlatých na Svatobor* — nejmenovaným dárce byl vlastenecký kněz Filip Čermák-Tuchoměřický (viz výroční zprávu Svatobora za rok 1865/66).

472, 8 *Vlast Kohinurů* — Neruda míní Ameriku, zemi velkých boháčů. *Kóh-i-núr* (per.) — hora světla, jméno jednoho z největších diamantů na světě.

473, 24—25 *litoměřický kalendář* — v Litoměřicích (a v Praze) vycházel v nakladatelství Medauově německý a český kalendář protičeského zaměření a sentimentálně-hrůzostrašného obsahu. Neruda parodoval jeho obsah v arabesce „Z litoměřického kalendáře“, *Obrazy života* 1860, str. 46, Sp. Arabesky.

474, 16—17 „*Landeskind*“ (něm.) — krajan.

474, 28 *splynutí Morgenpostu s Tagesboten* — Prager Morgenpost přestal 30. X. 1864 vycházet. Redakce přešla do Tagesbote aus Böhmen.

476, 3—5 *nenáležíme k českým „Düntzerům“* — něm. lit. historik Heinrich Düntzer (1813—1901) byl pilným a důkladným vykladačem i nepodstatných detailů básnických textů.

487, 27 *Dessoir* — viz pozn. ke str. 115.

490, 19 „*Prach do očí*“ — nenapsal Sardou, ale Rosier.

501, 26—27 *nad ředitelskou správou stojí ještě jedna instance vyšší* — divadelní intendant (viz pozn. ke str. 28).

503, 3 „*exemptione a tempore sacrato*“ — ačkoliv byl posvátný čas (v adventě nedovolovala církev sňatky).

504, 1 „*Igel*“ (něm.) — ježek.

504, 5—6 „*O ty Staroitalie slavjanská!*“ — „Staroitalia slavjanská“, dílo Jana Kollára (1853). Nesprávným etymologisováním došel v něm Kollár k mylnému názoru, že obyvatelé severní Itálie jsou slovanského původu.

504, 7 „*suspendu*“ (fr.) — mimo předplacení.

504, 13 „*Hans Heiling*“ — německá opera od Marschnera. Děj je položen do Rudohoří a hlavní postavou je vlkodlak, člověk-upír.

504, 18 *klakér* (fr.) — člověk, který je placen ředitelem, autorem nebo hercem, aby v hledišti tleskal. *Klaka* — organizovaný potlesk.

508, 11 *farský porcionista* (lat.) — chudý člověk, který se chodil stravovat na faru.

508, 28 *Otázka české university* — Zápas o samostatnou českou universitu započal již r. 1848, avšak neměl úspěch. Vyučovacím jazykem zůstala nadále latina a zejména němčina a české přednášky byly jen výjimkou. Proti tomuto stavu zvedl se v šedesátých letech odpor pokrokových českých profesorů a studentů a 18. IV. 1864 předložil J. E. Purkyně českému sněmu petici lékařů, v níž se žádalo zřízení české kliniky a dvou českých stolic na lékařské fakultě. Dr. Ed. Grégr

požadoval pak rovnoprávnost obou jazyků na universitě. Avšak úsilí českých vzdělanců nemělo tehdy úspěch a byly získány jen drobné výhody (na př. české zkoušky, obsazení jedné přednášky z hlavních oborů českým profesorem atp.). Teprve r. 1882 byla Karlova universita rozdělena na českou a německou.

509, 25—26 *loterie ve prospěch Národního divadla* — došlo k ní až r. 1875.

513, 18 „*kýrš*“ (z fr.) — třešňovice (kořalka).

515, 15 *saphirovské slovní hříčky a hledané vtipy* — Saphir († 1858) byl vulgární vídeňský feuilletonista. *Saphirovský* — hrubý, sprostý.

517, 12 *Brockhaus* — německý naučný slovník vydávaný nakladatelstvím Brockhaus v Lipsku.

533, 22 *levassorovský žert* — Nicolas Prosper Levasseur (1791—1871), francouzský operní pěvec. Uvedený sólový výstup vyšel v „Sólových výstupech J. Mošny“ I, 1876.

543, 19 *Jane Eyrová* — titulní postava hry „Sirotek lowoodský“, kterou podle románu Charlotty Brontëové (pseud. Currery Bell) napsala Charlotta Birchpfeifferová.

548, 11 *Wilhelm Meister* — Goethův román o dramatickém umění.

548, 11—12 *et consortium* (lat.) — a ostatních.

553, 21 *recte* (lat.) — správně, vlastně.

554, 34 *na Sekvaně* — v Paříži (Sekvana = Seina).

555, 26 *Známe své Pappenheimáky* — Valdštýnův výrok z Schillerovy „Valdštýnovy smrti“.

556, 3 *Narcis* — typ úpadkového šlechtice. Titulní hrdina hry německého dramatika A. E. Brachvogla (1824—1878).

556, 32 *garçonství* (z fr.) — staromládenectví.

557, 29 „*Rührstück*“ (něm.) — německá sentimentální hra z měšťanského prostředí na konci 18. a na poč. 19. stol. Hry tohoto druhu psal zejména německý herec a dramatik Iffland (1759—1814).

562, 1 „*Hlahol*“ — pražský pěvecký spolek, založ. r. 1861.

563, 13—14 „*Rýmo, rýmo, věčně stejná...*“ — parodie začátečních veršů Hálkova „Goara“ (původní znění: „Lásko, lásko...“).

563, 17—18 *sympatie s Rusy contra Polákům* — r. 1863 vypukla v ruské části Polska revolta Poláků proti carskému režimu. Pokroková česká mládež sympatisovala s Poláky, konservativní buržoasie s Rusy.

563, 26 *maltretovati* — viz pozn. ke str. 471.

564, 14 *Náprstek vypravuje* — 25. a 26. III. 1865 přednášel Vojta Náprstek o chudině v Anglii a v Americe a o tamních „lidumilech“.

565, 4 *Napoleonův „Život Caesara“* — „Histoire de Jules César“, spis císaře Ludvíka Napoleona III. (1865—66).

566, 8—9 *Lada* — ženský beletristický a módní časopis (1861—1944). *Zlaté dno* — módní krejčovský časopis (1862 až 1874).

566, 29 *hradčanská galerie* — galerie Společnosti vlasteneckých přátel umění ve Šternberském paláci na Hradčanech (dnes budova Národní galerie — staré umění).

566, 30—31 *Akademie pražská* — Akademie výtvarných umění byla založena r. 1800 a vydržovala ji šlechtická Společnost vlasteneckých přátel umění. Byla vedena kosmopoliticky a stála mimo zápas českých umělců o velké umění národní.

570, 13 *národní loterie k oslavě Havlíčka* — vlastně ve prospěch Havlíčkovy dcery Zdeňky (1862).

570, 26—27 „*Die Ritter vom Geiste*“ — nejvýznamnější román Gutzkowův (9. sv., 1850—52), nazvaný podle hesla Mladého Německa.

570, 28 „*Volksausgabe*“ (něm.) — lidové vydání.

571, 25—26 *Saphirův „Humorist“* — viz pozn. ke str. 515.

572, 16 *Fi donc!* (fr.) — fuj!

572, 24—25 „*Notstände und Reform des deutschen Theaters*“ (něm.) — Nedostatky a reforma německého divadla.

573, 7 *id est* (lat.) — to jest.

573, 18 *vestálský oheň* — věčný oheň, který pod přísnými tresty udržovaly kněžky bohyně Vesty ve starém Římě, t. zv. vestálky.

576, 19—20 „*naturalia non sunt turpia*“ (lat.) — co je přirozené, není neslušné.

577, 3 *dílo Henry Murgera* — viz pozn. ke str. 467.

581, 20—22 *citát z Rötchera* — ze spisu „*Dramaturgische Probleme*“ (1865).

585, 15 *idiom* (ř.) — charakteristická zvláštnost mluvy určitého kraje, kmene, národa, zde herců Prozatímního divadla.

587, 6 *Nemesis* — řecká bohyně spravedlnosti a pomsty.

595, 7—10 *dojde na „Branibory v Čechách“* — byli uvedeni v Proz. divadle až 5. I. 1866 (viz Sp. České divadlo III).

596, 4—5 „*vaterländische Kunst*“ — šlechtická Společnost vlasteneckých přátel umění pojímala „vlastenectví“ teritoriálně (územně), dávala přednost německým umělcům v Čechách a brzdila svým kosmopolitickým názorem na umění rozvoj českého realistického umění. Viz pozn. ke str. 566.

597, 8 *Alex. Dumas père* — otec (1803—1870), slavný francouzský spisovatel, autor „*Tří mušketýrů*“.

597, 13—14 *trváme na starém copu* — jsme zpátečníci (cop byl symbolem reakcionáře).

599, 25—27 *Naše divadlo musí do Plzně* — soubor Proza-
tímního divadla sehrál v Plzni féerii „Život ve snách“ (29. a
30. IV. 1865).

601, 15 *outrování* (z fr.) — přehánění, přemrštěnost.

605, 16 „*le roi*“ (fr.) — král.

605, 23—24 *korespondenti páté čtvrti* — německá židovská
žurnalistika pražská (Praha V — Josefov byla židovská čtvrt).

606, 23 *trakařníci* — epigoni, packalové. Narážka na slavný
epigram proti epigonům a špatným spisovatelům z Goetho-
vých-Schillerových „Xenií“, který končí slovy: „haben die
Kärrner zu tun“.

611, 9 *Albion* — Anglie.

611, 27 *evoe!* — Sláva! Ať žije!, volaly opilé bakchantky
v slavnostních průvodech na počest boha Bakcha.

612, 13 *piano* (it.) — měkce, tiše.

612, 13 *mezzavoce* (it.) — poloviční síla hlasu.

612, 17 *Helena Zawiszanka* — polská zpěvačka, působící
v letech 1862—65 na německém a českém divadle v Praze.

612, 32 *Josef Hamerník* (1810—1887) — profesor vnitřního
lékařství na pražské universitě.

613, 3 *saison morte* — viz pozn. ke str. 345.

615, 16 „*ultima Thule*“ — v antice domnělá poslední země
na severu, zde ve smyslu: poslední důvod, příčina.

615, 17 „*ratio prima*“ (lat.) — první důvod.

616, 4 *za Koňskou bránu* — do Novoměstského divadla.

616, 5 *Afrikánka* — Meyerbeerova opera o Vascovi di
Gamma.

618, 1 *dioskurové* (ř.) — dvojčata, blíženci.

619, 6 „*verbindungsstudent*“ (něm.) — pražský německý
student, stoupenec spojení Rakouska s Německem, burš.

622, 26 „*rokelor*“ (*rokolor*) — plášť s dlouhým převislým
límcem.

622, 35—37 *za humánního Richarda Cumberlanda* — R.
Cumberland (1732—1811) napsal hru „Žid“ (*The Jew*, 1794),
která byla hojně hrána zejména v Německu. Börne zaujal
ke hře stanovisko ve stati „*Der Jude, Schauspiel von Cumber-
land*“, *Dramaturgische Blätter*, Sebr. sp. IV, Vídeň 1868.

623, 37—38 *Scottův Izák z Yorku* — postava v románě
„*Ivanhoe*“. Neruda uvítal český překlad (Sp. Literatura I).